

PRIENIK EXORCISTICKÉHO A CHARIZMATICKÉHO KOMUNIKAČNÉHO (SUB)REGISTRA U RÍMSKO-KATOLÍCKEHO KAZATEĽA MARTINA HARČÁRA¹

Martina Bodnárová

*Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
Prešov*

BODNÁROVÁ, Martina: Overlapping of the Exorcist and Charismatic Communication (Sub-)register in the Speech of the Roman Catholic Preacher Martin Harčár. *Slovak Language*, 2021, Vol. 86, No 1, pp. 78 – 103.

Abstract: This paper presents a case study that examines the overlapping of two related microsocial communication sub-registers, exorcist and charismatic. As a subject for this inquiry, the author chose extensive spoken monologic discourses of a relatively well-known public figure, Roman Catholic preacher Martin Harčár. The author primarily identifies charismatic sub-register elements, as these have more prevalent occurrences in the text. Charismatic elements show up against the background of several linguistic levels and structures such as lexical, compositional, intertextual, and pragmatic. The author puts the results into perspective with relevant Polish research findings and with partial linguistic representations found in the speeches of other Slovak charismatic preachers. In its conclusion, the paper defines specific lexemes, collocations, motives, forms of reproduced speech, and pretexts of charismatic discourses.

Key words: exorcist communication sub-register, charismatic communication (sub-)register, exorcist, charismatic preacher, religious macrosocial communication register

1. ÚVOD

Naše lingvistické úvahy a bádania v rámci tohto príspevku sa odvíjajú od dvoch teologicky aktuálnych, no i kontroverzných fenoménov – fenoménu exorcizmov a exorcistov a fenoménu chariziem a charizmatikov.

Fenomén exorcizmov sa za posledných niekoľko rokov dostal do výraznej pozornosti tak vo svetovom kontexte, ako aj v kontexte náboženskej (komunikačnej) sféry na Slovensku. Zásahu na tom majú jednak audiovizuálne, resp. online médiá, ktoré rozmanitým spôsobom (interview, správy; videosúbory na stránke Youtube, videoblogy, streaming, podcasting) exponujú postavy slovenských (najmä Matúša Marcina, Jozefa Maretta, Leopolda Jablonského, Ľuboslava Petrička) i zahraničných exorcistov (zvlášť Vojtěcha Kodeta, Eliasa Vellu či Gabriela Amortha, najnovšie aj Piotra Glasa); jednak vydavateľstvá, ktoré v ostatnom čase znásobili produkciu takzvanej exorcistickej literatúry (porov. napr. množstvo publikácií talianskeho exorcistu Gabriela Amortha vydaných vydavateľstvom Don Bosco alebo pra-

¹ Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu KEGA 010PU-4/2020 *Interaktívna štylistika – analýzy a syntéza*.

videlnú periodicitu titulov exorcistu Francesca Bamonteho vo vydavateľstve Zachej. sk). V teologickom kontexte má exorcizmus status sväteniny (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1998), ktorá je jedným z terapeutických prostriedkov proti mágii (Sarka, 2014, s. 168 a n.) a ktorá sa spája s tzv. službou oslobodenia (napr. Tardif, 1999, s. 70 a n.). Podstata exorcizmu ako „rituálneho vyhánania zlého ducha z človeka alebo z nejakého miesta (pomocou schválených modlitieb a iných prostriedkov)“ (Slovník súčasného slovenského jazyka, 2006) úzko súvisí s démonológiou, teda systematickou náukou zaoberajúcou sa démonmi. Kontroverznosť tak exorcizmov, ako aj exorcistov v súčasnosti vyplýva z niekoľkých skutočností: jednak „dnes je v móde určitá racionalistická a reduktívni teologie, ktorá odsúva zlého ducha a jeho pôsobenie do oblasti dávnych kultúrnych obyčejů a do oblasti psychologie“ (Amorth, 2006, s. 121); jednak sa exorcizmus aj teologicky prezentuje (len) ako magické gesto (ibid., s. 35); v dôsledku toho je nedostatočná, resp. až absentuje výučba danej problematiky na teologických fakultách a v seminároch, existencia zlého ducha sa popiera a význam jeho pôsobenia sa minimalizuje (Tardif, 1999, s. 78; Amorth, 2006, s. 26 – 27; Vella, 2008, s. 30). Na kontroverznosti exorcizmov a exorcistov sa v neposlednom rade podieľajú aj médiá, ktoré nám sprostredkujú popkultúrny obraz daných fenoménov s výraznou dávkou demonizácie.

Druhým teologickým východiskom tejto štúdie je fenomén chariziem a charizmatikov. Sekulárne sa slová *charizma*, *charizmatický* chápu v zmysle výnimočných kvalít človeka, čo má svoj pôvod v sociológii a následné aplikácie, napr. v oblasti manažmentu, kde sa rozlišuje niekoľko typov autorít a lídrov, pričom jeden z nich je typ charizmatický (porov. napr. Brenkus, 2003, s. 28; Kubovská, 2010, s. 24 a n.). V teologických prácach sa slovo *charizma*² najčastejšie spája s listami sv. Pavla, zvlášť s Prvým listom Korint'anom. V zásade tu však možno hovoriť o dvoch dominantných chápaniach: charizmy ako vzácne a mimoriadne dary milosti a charizmy ako „užitočné dary udelené aj obyčajným ľuďom pre rôzne úlohy v Kristovom tele“ (Sullivan, 1998, s. 12). V rámci súčasnej Katolíckej charizmatickej obnovy, ktorá nadväzuje na charizmatické či skôr turíčne hnutia vzniknulé v rámci protestantizmu ešte v druhej polovici 19. storočia, sa však akcentuje druhý význam výrazu *charizma*. Predovšetkým v turíčných, ale aj v katolíckych charizmatických hnutiach je chápanie chariziem „úzko späté s krstom v Duchu Svätom, ktorý je považovaný za vstupnú bránu k účasti na charizmách a k charizmatickej službe“ (Brenkus, 2003, s. 52), pričom „krst Duchom, naplnenie Duchom Svätým, turíčni chápu v zmysle

² T. Rončáková (2009b, s. 29) reflektuje slovo *charizma* ako jedno z cudzích slov nepatriacich výlučne do náboženskej slovnej zásoby, ale zaužívaných a privlastnených najmä náboženskou praxou. Je to výraz, ktorý nadobúda v náboženskom kontexte posunutý význam: „... napríklad charizma znamená viac ako osobné čaro, je to osobitná zručnosť, schopnosť, poslanie zhora“. Takýto nábožensky posunutý význam sa podľa nášho názoru blíži významu, v ktorom slovom *charizma* operujú členovia charizmatických hnutí.

skúsenosti apoštolov v deň Turíc“ (ibid., s. 53). F. A. Sullivan (1998, s. 57) dodáva, že turíčnici si myslia, že krst v Duchu „sa má tak ako na Turíce prejavovať znakom glosolálie“. Tento autor sa zmieňuje i o výraze *charismatici*, ktorý sa používa jednak pre členov charismatickej obnovy, jednak pre tých, ktorí dostali charizmy a používajú ich na budovanie Cirkvi (porov. ibid., s. 54). Ľ. Lenartová (2015), ktorá operuje skôr pojmom pentekostalizmus, charakterizuje religiozitu pentekostalistov tak, že „ich bohoslužby sú veľmi živé a silne emotívne, doprevádzané spevom, tancom, spontánnymi zvolaniami, modlitbami a vášnivou diskusiou (...) ak sa niekto cíti byť vyvolený Duchom Svätým, aby niečo povedal, prípadne vykonal, predniesol modlitbu, plakal alebo sa smial, proste to vykoná bez toho, aby ho niekto k tomu vyzýval. V pentekostálnych cirkvách je všetko založené na spontánnosti a odlišnosti od tradičného uctievania v tradičných kresťanských cirkvách (...) často využívajú metódu prooftexting, pričom ide o náhodné otvorenie Biblie na ľubovoľnom mieste a následné ‚dosadenie‘ na danú situáciu“ (2015, s. 160 – 161). F. A. Sullivan (1998, s. 60, 91, 97 a n.) k týmto charakteristikám pripája niekoľko ďalších, predovšetkým dôraz na chválu ako základný modlitbový postoj; službu evanjelizácie spojenú so svedectvom; a napokon sa osobitne venuje najvýraznejším charizmám, a to prorocktvu, daru jazykov a uzdravovaniu.

Ani stručne priblížený fenomén chariziem a charizmatikov nie je teologicky neproblémový. Kontroverznosť vyvoláva už samotná existencia chariziem, keďže v dejinách Katolíckej cirkvi sa tento fenomén zvlášť od čias sv. Jána Zlatoústeho považoval za zaniknutý; jeho oživenie sa dáva do súvislosti s II. vatikánskym koncilom,³ na ktorom sa dostala do pozornosti Katolíckej cirkvi tzv. nová evanjelizácia, teda evanjelizácia už pokrstených ľudí, u ktorých došlo k rozporu medzi vyznávaním viery a každodenným životom (porov. Zdunkiewicz-Jedynak, 2007). Kým na jednej strane, ako uvádza J. Brenkus (2003), sa objavujú teológovia, ktorí kritizujú podceňovanie chariziem a nízku mieru aplikácie charismatického a pneumatologického učenia II. vatikánskeho koncilu, na strane druhej sa objavujú kritické názory v súvislosti s „preceňovaním niektorých darov, tzv. senzačných chariziem“ (2003, s. 55). D. Żuk-Olszewski konštatuje, že „hoci charismatickému hnutiu nemožno uprieť istý evanjelizačný potenciál v čoraz sekularizovanejšej západnej spoločnosti, formy evanjelizácie využívané týmto hnutím spôsobujú viaceré pastoračné a teologické problémy a vyvolávajú vážne otázky doktrínálneho charakteru“ (2015, s. 124). Autor sa zmieňuje najmä o krste Duchom Svätým, o uzdravovaní rodových koreňov, o krste nenarodených detí a o službe (fyzického) uzdravovania. R. Sarka (2014, s. 121 – 123, 125, 127) zasa upozorňuje na výskyt viacerých prvkov magického myslenia v charismatickom hnutí, konkrétne ide o: selektívny fundamentalizmus

³ Veľmi priamu súvislosť Koncilu s obnovou charismatickej skúsenosti vidí F. A. Sullivan, 1998, s. 85.

v lektúre Sv. písma so svojším výkladom; nekritické zháňanie sa za zázračnými a súkromnými zjaveniami; prehnatú démonológiu; zdôrazňovanie moci Ducha Svätého v živote kresťana bez dostatočného rozlišovania charizmy a parapsychologického fenoménu; neustále rozprávanie o okultizme a zvýšená miera identifikácie diabolských praktík; javy známe z tzv. mesmerizmu ako zmenené stavy vedomia, tlak okolia na prispôbenie sa či sugescia; a napokon zdôrazňovanie moci a absolutizovanie osobnej skúsenosti.

Uvedené teologické charakteristiky naznačujú, že fenomén exorcizmov/exorcistov a chariziem/charizmatikov navzájom korelujú, zvlášť v oblasti démonológie. Vyháňanie zlých duchov možno vnímať tiež ako súčasť evanjelizácie (porov. Tardif, 1999, s. 70), na ktorú sú upriamené práve charizmatické hnutia. Službu oslobodenia reprezentuje v prvom rade liturgický exorcizmus, určený pre prípady diabolskej posadnutosti, pričom jeho vykonávanie Cirkvi deleguje na biskupa alebo ním povereného kňaza – exorcistu; prípady diabolského útlaku a prenasledovania môžu formou modlitieb príhovoru či modlitieb za oslobodenie a uzdravenie riešiť aj laici (porov. Tardif, 1999, s. 71 a n.) tvoriaci (aj historicky) jadro charizmatických hnutí (porov. Lenartová, 2015). Inak povedané, ako jedna z chariziem sa postuluje aj charizma uzdravovania, pričom sa uvádza, že existujú štyri typy uzdravovania, jedným z nich je aj modlitba za oslobodenie, ktorej špecifickou podobou je exorcizmus (Forgáč, 2012, s. 48 a n.). Okrem toho problematika a prax uzdravovania rodových koreňov nie je len záležitosťou charizmatikov, ale stretneme sa s ňou aj v komunikátoch niektorých exorcistov (porov. Bodnárová, 2020). Podobne fenomén tzv. rozlišovania duchov má jednak status charizmy (Forgáč, 2012, s. 16; Pliya, 1999, s. 50), jednak ho pertraktujú ako jednu z ťažiskových tém aj exorcisti (porov. Bodnárová, 2020).

Ak by sme tieto skutočnosti mali konkretizovať a demonštrovať v slovenskom konfesionálnom priestore, tak korelatívnosť fenoménu exorcizmov a fenoménu chariziem sa prejavuje i tým, že niektorí slovenskí exorcisti sú súčasne členmi charizmatických spoločenstiev (napr. I. Degro, J. Maretta) a že viacerí exorcisti vo svojich hovorených či písaných komunikátoch tematizujú afirmatívne (napr. Degro, 2011) alebo negatívne (napr. Haburaj, 2018) fenomén chariziem; a opačne, niektorí príslušníci charizmatických hnutí sa latentne dotýkajú aj exorcistickej problematiky. Príkladom takejto korelácie je aj rímskokatolícky kazateľ Martin Harčár, ktorého rozsiahly hovorený monologický komunikát *Nadišla hodina, aby ste sa prebudili zo sna*⁴ sa stal významným objektom tejto štúdie.

2. PREDMET A METODOLÓGIA VÝSKUMU

Náboženská komunikačná sféra, do ktorej spadá aj problematika tejto štúdie, bola na Slovensku doposiaľ reflektovaná len cez prizmu štrukturalistického funkčné-

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=852C-Uy5qCA&t=3s>.

ho štýlu (porov. najmä Mistrik, 1991; Mlacek, 2012) či cez prizmu diskurzu (porov. Petriková, 2019). Našou ambíciou je pokúsiť sa túto komunikačnú sféru reflektovať primárne prostredníctvom konceptu komunikačného registra a sekundárne prostredníctvom konceptu individuálneho štýlu. Pilotným výsledkom tohto experimentu bola štúdia *Exorcistický komunikačný subregister v kontexte náboženskej komunikácie a slovenskej lingvistiky* (Bodnárová, 2019) a najmä monografia *Jazyk exorcistov. Vymedzenie a opis komunikačného subregistra* (Bodnárová, 2020). V oboch prácach sme dospeli k zisteniu, že jazyk exorcistov možno pokladať za osobitný komunikačný subregister, ktorý sa manifestuje špecifickými obsahovo-tematickými, kompozičnými, pragmatickými a morfológicko-lexikálnymi charakteristikami. Súčasne sa nám v teoretickej rovine ukázal potenciál vymedzenia osobitného charizmatického komunikačného (sub)registra, jeho lingvistické charakteristiky však zatiaľ nie sú podložené dôsledným empirickým výskumom (prvú parciálnu výskumnú sondu by mohla predstavovať kapitola vyššie uvedenej monografie s názvom *Exorcista – triezvy charizmatik* venovaná analýze individuálneho štýlu exorcistu Antona Solčianskeho, príp. i niektoré ďalšie kapitoly zamerané na individuálny štýl exorcistov, ktorí sú súčasne charizmatikmi), vychádzajú prevažne z našej autopsie a pilotných frekvenčných sond do hovorených komunikátov niekoľkých mediálne známych slovenských charizmatických kazateľov (Jána Buca a Jula Slováka)⁵.

Všetky uvedené skutočnosti a zistenia sa stali bázou, na ktorej sme uskutočnili podrobnú lingvistickú analýzu približne hodinového hovoreného monologického prejavu rímskokatolíckeho kňaza a pomerne medializovaného kazateľa Martina Harčára. M. Harčár je kňazom už vyše dvadsať rokov. Má za sebou prevažne prácu s mladými ľuďmi a študentmi v rámci pôsobenia v Univerzitnom pastoračnom centre v Košiciach a neskôr v Prešove, kde pôsobí aj v súčasnosti; ďalej trojročné štúdium teológie evanjelizácie v Ríme a napokon členstvo v Komunitě Emanuel, iniciáciu vzniku charizmatického spoločenstva Maják či participáciu na charizmaticky orientovanom kurze Nanovo s Bohom. Nie nepodstatnou charakteristikou je aj hudobná orientácia M. Harčára a jeho príležitostné účinkovanie ako hráča na bicie v rámci rôznych večerov chvál (napr. prešovského charizmatického spoločenstva Maranatha). Tento krátky prehľad aktivít skúmaného kazateľa demonštruje jeho výraznú inklináciu k charizmatickému hnutiu, čo by mohla byť prvotná motivácia výskytu prvkov potenciálneho charizmatického (sub)registra v jeho vybranom monologickom prejave. Motivácia prítomnosti prvkov exorcistického subregistra by sa dala zdôvodniť koreláciou fenoménu exorcizmov a chariziem na platforme teológie.

Náš príspevok má teda charakter prípadovej štúdie, ktorej cieľom je za pomoci viacerých metodologických postupov odhaliť prienik či spoluprácu exorcistického a charizmatického komunikačného (sub)registra v rozsiahlom monologickom preja-

⁵ Zoznam týchto komunikátov uvádzame v závere štúdie pod názvom *Internetové zdroje*.

ve M. Harčára, ktorý zaznel v roku 2019 na charizmaticky ladenom gospelovom festivale *On je živý*. Tento komunikát s rozsahom 6849 slov sme skúmali prostredníctvom kvantitatívnej (štatickej) metódy percentuálnych výpočtov; prostredníctvom klasickej lingvistickej analýzy zameranej najmä na morfológickú a lexikálnu jazykovú rovinu; čiastočne sme využili aj prístup literárnej vedy, keď sme pracovali s jednotkou kompozično-tematickej výstavby textu zvanou *motív*. Keďže náš výskumný materiál mal výlučne hovorenú podobu, pred samotnou analýzou ho bolo potrebné transkribovať. Naša transkripčná metóda bola založená na štandardných pravopisných princípoch; fonetickú transkripciu sme použili iba ojedinele, napr. v prípade osobitne vyslovených cudzích, prevzatých, nárečových slov alebo v prípade osobitne výrazných výslovnostných javov pri domácich slovách (*vlasne, ňeska*). Na označenie intonačného priebehu výpovede alebo jej časti sme použili značky ↑ pre antikadenciu, ↓ pre konkluzívnu kadenciu a → pre semikadenciu. Posun do inej intonačnej línie, najmä pri citovaných a reprodukovanych pasážach, a realizáciu špecifických prozodických vlastností niektorých lexém alebo výpovedí sme naznačovali podčiarknutím. Krátku pauzu sme označovali /, dlhú //, hezitačný zvuk @, dôraz veľkými písmenami, emfázu a predĺženie hlások dvojbodkou, nedopovedanie slova .. . Výrazne zvolací ráz výpovedí sme signalizovali výkričníkom umiestneným na koniec zvolacej výpovede. Do zátvoriek () sme umiestňovali hlásky a slová, ktoré boli málo zrozumiteľné a len potenciálne dešifrovateľné. Úplne nezrozumiteľné pasáže sme označovali ----. Parajazykové prostriedky či iné nonverbálne prejavy kazateľa sme uvádzali v zátvorkách < >. Pri slabikovanej výslovnosti niektorých slov sme použili spojovník (napr. *MI-lo-sr-den-stvo*).

3. TEORETICKÉ VYMEDZENIE A CHARAKTERISTIKA EXORCISTICKÉHO A CHARIZMATICKEHO KOMUNIKAČNÉHO (SUB)REGISTRA

Pri postulovaní fenoménov jazyka exorcistov a jazyka charizmatikov ako osobitných komunikačných (sub)registrov vychádzame z už ustáleného sociologického chápania náboženstva ako osobitnej sociálnej inštitúcie (porov. napr. Kráľová, 2007, 2009). Tejto inštitúcii prislúcha komunikačný priestor, ktorý môžeme nazvať *náboženskou komunikačnou sférou*⁶. Konvencionalizované jazykové a parajazykové správanie ľudí preferované v náboženskej komunikačnej sfére potom identifikujeme ako **náboženský makrosociálny komunikačný register**. Keďže náboženstiev je v súčasnosti (podobne ako v minulosti) mnoho a keďže v našej kultúre a spoločnosti, rovnako ako v rámci nášho výskumného materiálu je dominujúcim kresťanské

⁶ Pojem *náboženská komunikačná sféra* sa v slovenskej lingvistike objavuje aj mimo kontextu a konceptu komunikačného registra; niekedy pôsobí ako relativizujúcejšia alternatíva náboženského (funkčného) štýlu.

katolícke náboženstvo⁷, na makroúrovni sa ukazuje opodstatnené vyčlenenie osobitného subregistra, ktorý by sme asi najadekvátnejšie pomenovali ako **kresťansko-(katolícky) makrosociálny komunikačný subregister**. V rámci vymedzeného subregistra sa uplatňujú rôzne rolové a statusové mikrosociálne registre. Pravdepodobne za najdominantnejšiu i najuniverzálnejšiu možno považovať sociálnu *rolu kňaza*, resp. *kazateľa*.

Pôvod kňazstva sa nachádza už v Starom zákone. V Katolíckej cirkvi (podobne ako v pravoslávnej) je kňazstvo jednou zo sviatostí; hovorí sa teda o sviatostnom kňazstve, pričom sa akcentuje služobný charakter kňazského poslania. Služba kňaza má trojitú perspektívu: ohlasovanie Božieho slova, vysluhovanie sviatostí a pastierska (vychovávateľsko-pedagogická) úloha (porov. Krupa, 2001). A. Riobó (2001) hovorí skôr o diecéznych kňazoch reprezentujúcich „sekulárne duchovenstvo“, ktoré sa odlišuje od „rehoľného duchovenstva“. Aj diecéznym kňazom je do určitej miery vlastná svetskosť, sekularita, nie však v negatívnom zmysle „svetáckosti“, ale skôr v neutrálnom zmysle intenzívnejšieho vzťahu k svetu než v prípade rehoľníkov. Autor poznamenáva, že sekularita je predovšetkým osobitnou vlastnosťou laikov odlišujúcou ich od kňazov, ktorých osobitnou vlastnosťou je ministeriálnosť (služobný charakter), a od rehoľníkov, u ktorých zasa dominuje eschatologické znamenie. Všetky tri entity spolu tvoria štruktúru Cirkvi (porov. 2001, s. 42 – 43).

V kontexte pentekostálneho a charizmatického hnutia, majúceho pôvod v protestantizme, je ako kňaz chápaný každý znovuzrodený veriaci, pričom ide o všeobecné kňazstvo.⁸ Pravdepodobne odtiaľ a pravdepodobne v dôsledku tzv. novej evanjelizácie⁹ prenikla do katolicizmu prax, že kazateľskú službu nemusia vykonávať len vysvätení služobníci (diecézni) kňazi, ale aj laici (napr. na Slovensku takto už dlhodobo pôsobia katolícki laickí kazatelia Peter Lipták, Pavol Strežo, Branislav Škripek či Julo Slovák). Ak však vyjdeme z nepríznakovej situácie, teda že katolícky kňaz je súčasne kazateľom, resp. že kazateľom je prototypicky len vysvätený (služobný) kňaz, pričom v rámci kresťansko-(katolíckeho) makrosociálneho subregistra ide o osobitnú a relevantnú sociálnu rolu, potom v súvislosti s touto rolou môžeme vyčleniť **kazateľský mikrosociálny komunikačný register**. Tento termín preferujeme pred potenciálnym pojmom „kňazský mikrosociálny komunikačný register“,

⁷ Napr. na stránke wikipedia.org sa uvádza, že „z 18 registrovaných cirkví a náboženských spoločností na Slovensku je 14 kresťanských“ s primátom Rímskokatolíckej cirkvi (porov. <https://sk.wikipedia.org/wiki/Kres%C5%A5anstvo>). Treba tiež poznamenať, že vzťah pojmov *kresťan* a *katolík* je hyperonymicko-hyponymický, čo súvisí s tým, že v súčasnosti existuje veľa kresťanských denominácií: katolíci, evanjelici, kalvíni, baptisti, metodisti, cirkev bratská a pod. Katolicizmus patrí medzi tradičné kresťanské smery (porov. <https://sk.wikipedia.org/wiki/Kres%C5%A5anstvo>).

⁸ Porov. <https://sk.wikipedia.org/wiki/K%C5%88az>.

⁹ Porov. dokumenty II. vatikánskeho koncilu ako *Ad gentes* (1965), *Apostolicam actuositatem* (1965) či *Lumen gentium* (1964), kde sa zdôrazňuje apoštolská, misijná a evanjelizačná činnosť laikov v rámci cirkvi.

a to jednak kvôli značnej fluktuácii aj istež ustálenosti spojenia *kazateľský štýl* v slovenskej (porov. napr. Mlacek, 2012; Mistrik, 1997) i českej lingvistiky (napr. Nový encyklopedický slovník češtiny, 2012 – 2018); jednak s ohľadom na to, že rola kazateľa sa vďaka svojim špecifikám dá ďalej diferencovať¹⁰, na základe čoho môžeme podobne ako na makroúrovni uvažovať o osobitných mikrosociálnych subregistroch. Takýmto spôsobom sa dostávame i k **exorcistickému mikrosociálnemu subregistru**. Tento subregister je viazaný na špecifickú *sociálnu rolu exorcistu*, ktorú v Rímskokatolíckej a v Gréckokatolíckej cirkvi získavajú z poverenia biskupa niektorí kňazi. Každá diecéza má biskupa, ktorý súčasne zastáva aj funkciu exorcistu. Teda titul exorcista prislúcha okrem biskupa iba poverenému kňazovi (porov. Amorth, 2000, s. 28, 107). Vyskytujú sa ešte situácie, keď biskup deleguje službu exorcistu na kňaza len pre jednotlivé prípady (porov. Haburaj, 2017, s. 68).

Keďže D. Slančová uvádza, že „komunikácia v príslušných komunikačných sférach sa realizuje prostredníctvom komunikačných udalostí v komunikačných situáciách“ (2014, s. 34), aj pôsobenie exorcistu, súčasťou ktorého je i jeho jazyková komunikácia, je späté s niekoľkými komunikačnými udalosťami, v ktorých iní, bežní kňazi a kazatelia nevystupujú. V prvom rade ide o *exorcizmus*, v druhom rade o *modlitby za oslobodenie a uzdravenie* a o *exorcistické semináre a konferencie*.

Ako sme vyššie naznačili, sociálna rola kazateľa (i kňaza) býva v kontexte rôznych kresťanských cirkví a hnutí chápaná širšie a neobmedzuje sa iba na vysvätené osoby, ale rozširuje sa smerom ku kresťanským laikom, a to tak mužom, ako aj ženám¹¹ (vo svetovom kontexte by vhodným príkladom mohli byť populárne americké laické kazateľky Joyce Meyer a Beth Moore). Z tohto dôvodu – predbežne iba teoreticky – uvažujeme o možnosti vyčleniť osobitný **charizmatický mikrosociálny register**, resp. **subregister**. O **charizmatickom komunikačnom registri** by sme hovorili, ak by sme ho vymedzovali na rovnakej úrovni abstrakcie ako kazateľský mikroregister a odvodzovali od obidvoch vyššie postulovaných chápaní výrazu *charizmatik*; to znamená, že by išlo o očakávaný spôsob komunikácie súvisiaci s rolou člena určitého charizmatického hnutia, ktorý by buď figuroval aj ako laický kazateľ, alebo nie. O **charizmatickom komunikačnom subregistri** by sme uvažovali, ak by sme ho vymedzovali na rovnakej úrovni abstrakcie ako exorcistický subregister a interpretovali ako spôsob komunikácie vzťahujúci sa na rolu charizmatických kňazov. Samozrejme, obe kategórie sa javia ako analogické a až dlhodobý dôsledný empirický výskum preukáže validitu a opodstatnenosť ich diferenciácie. Minimálne v intenciách tohto prí-

¹⁰ Pojem *kazateľ* teda možno, vzhľadom na vyššie uvedené charakteristiky, chápať nielen sakrálnu, resp. posvätnu (kňaz), ale aj profánnu (laik). Vzťah pojmov *kazateľ* a *kňaz* sa de facto tiež javí ako hyponymicko-hyponymický: každý kňaz je súčasne kazateľ, avšak nie každý kazateľ musí byť kňazom.

¹¹ E. Lenartová v rámci krátkeho exkurzu do dejín pentekostalizmu uvádza, že dôležitou postavou v jeho vývine bola sestra Aimee McPhersonová, „ktorá do pentekostalizmu vniesla dôležitosť úlohy žien, emancipáciu a postavenie kazateliek“ (2015, s. 158 – 159).

spevku je však kľúčovou rola charizmatických kazateľov, ktorá sa vyprofilovala v rámci novej evanjelizácie. Daní kazatelia bývajú nazývaní aj evanjelizátori. Ich pôsobenie sa viaže na špecifické komunikačné udalosti ako *evanjelizácie*, *charizmatické konferencie*, *evanjelizačné/charizmatické kurzy*, *večery chvál* či *gospelové festivaly*. Ich typickými komunikátmi, resp. žánrami sú *kerygma*,¹² *svedectvo* a profetické žánre ako *proroctvo* či *slovo poznania*. Popri týchto slovesných žánroch a verbálnych komunikátoch majú v pôsobení charizmatikov významné miesto aj neverbálne, hudobné žánre a celkovo parajazyková a extrajazyková zložka komunikačnej situácie. Príznačnými hudobnými žánrami (nielen) slovenských charizmatikov sú kresťanská gospelová a populárna hudba (najmä *chvály*, angl. *worship*). Súčinnosť verbálnej a neverbálnej hudobnej zložky v komunikačnom (sub)registri charizmatikov sa demonštruje napríklad v dvojdomosti viacerých z nich – sú charizmatickými evanjelizátormi a súčasne tzv. lídrami gospelových skupín (napr. Julo Slovák je evanjelizátorom a lídrom skupiny ESPé, Braňo Letko je evanjelizátorom a lídrom skupiny Lamačské chvály, Bohuš Živčák je evanjelizátorom a lídrom skupiny Rieka života).

Pokiaľ ide o ústredný výskumný objekt tejto štúdie, rímskokatolíckeho kňaza Martina Harčára, na pozadí vyššie uvedených skutočností i jeho stručnej biografie by sme v jeho prípade a v prípade analyzovaného komunikátu hypoteticky uvažovali o dominancii prvkov charizmatického mikrosociálneho komunikačného subregistra. O aké konkrétne jazykové charakteristiky by mohlo ísť, priblíži nasledujúca kapitola. Na úrovni makrokompozície možno skúmaný komunikát charakterizovať ako veľmi priezračný. Pre poslucháča sú dobre diferencovateľné tematické bloky pertraktujúce napr. konotácie spánku na pozadí bežného života, slovníkov a parémii, myšlienky z knihy Anselma Grüna, symptómy tzv. driemajúceho ducha, negatíva fyziologického aj duchovného spánku, fenomén prebudenia, resp. obnovy či prorocký obraz spiaceho Samsona z Písma. Zásluhu na tom má zaiste aj výrazná a na základe videozáznamu dobre pozorovateľná spolupráca kazateľa s písanou predlohou. Harčár vo svojom prejave strieda bloky čítaného textu, manifestujúce sa prepracovanou štylizáciou, so spontánnymi pasážami vopred nepripravených spomienok, remiscencií a myšlienok, vďaka ktorým ako kazateľ pôsobí autenticky.

4. VÝSLEDKY VÝSKUMU

4.1 Prvky exorcistického komunikačného subregistra v komunikáte

M. Harčára

Exorcistický komunikačný subregister na seba upozorňuje v rovine intertextuality, ktorá je prepojená s kompozíciou, resp. do nej zasahuje. Ako sme už naznačili, niektoré tematické bloky sú budované na parafrázach myšlienok nemeckého autora

¹² V teologickom kontexte sa vymedzujú tri hlavné typy ohlasovania, resp. kázania: *kerygma*, *katechéza* a *homília* (porov. Vrabec – Fabian, 2001).

A. Grúna z knihy s názvom *Jak zacházet se Zlým*, ktorý obsahuje jednu z kľúčových lexém exorcistického subregistra pomenúvajúcú osobu zo sféry infernum. Explicitné sú aj zmienky o tzv. otcoch púšte, ktorí predstavujú najdominantnejší pretext viacerých slovenských exorcistov (Ľ. Petrička, I. Degra, M. Lacha, porov. Bodnárová, 2020). Napokon sa u M. Harčára objavuje aj priamy motív exorcistov jednak vo funkcii argumentu (odvolávanie sa na autoritu), jednak vo funkcii intertextuálneho odkazu na bližšie nešpecifikovaný písaný alebo hovorený pretext: *exorcisti dokonca tvrdia že...*

Azda najmarkantnejšie sa exorcistický subregister prejavuje v lexikálnej rovine. Za pomoci frekvenčných výskumov slovných druhov sme sa dopracovali k dia-pazónu lexém, ktoré sa s vyššou či nižšou frekvenciou objavujú u všetkých slovenských exorcistov (porov. Bodnárová, 2020), možno ich teda označiť za registrovo motivované. Prehľad týchto lexém v rámci komunikátu M. Harčára ponúkame v tabuľke 1.

Tabuľka 1

lexéma	frekvencia
duch	28
vplyv	12
Zlý	12
boj	11
démon	11
diabol	5
pokušenie	5
ponuka	4
výzbroj	3
oslobodenie	2
taktika	2
veliteľ	2
víťazstvo	2
čert	1
exorcista	1
zlo	1
zbraň	1

Uvedený prehľad registrovo motivovaných lexém exorcistického subregistra je zároveň ukážkou fungovania registrovej polymotivácie (porov. Ološtiak, 2010). Ba-dať tu najviac prienik lexiky vojenského komunikačného registra (*boj, oslobodenie, taktika, veliteľ, víťazstvo, výzbroj, zbraň*). Osobitne by sme sa chceli prista-viť pri

najfrekvencovanejšej lexéme *duch*, ktorá v tabuľkách frekvencie figurovala súčasne ako piate komunikačne najzaťaženejšie substantívum. V komunikáte M. Harčára sme substantívum *duch* zaznamenali v týchto kolokáciách: *duch acidie*, *driemajúci duch*, *zlý duch*, *Svätý Duch*, *Boží Duch*. Prvé tri kolokácie majú dovedna 20 výskytov a možno ich situovať do exorcistického subregistra s tým, že kolokácia *zlý duch* je uzuálna a patrí ku kľúčovým výrazom daného subregistra; kolokácie *duch acidie* a *driemajúci duch* sú neuzuálne, v skúmaných hovorených monologických komunikátoch slovenských exorcistov sme sa s nimi nestretli, možno však usudzovať, že ide o viacsovné pomenovania intertextuálnej povahy, keďže pochádzajú, ako explicitne upozorňuje aj M. Harčár, z textov otcov púšte, resp. z textov o otcoch púšte (porov. napr. Borkowska, 2001; Špidlík, 2004; Smolen, 2019). Kolokácie *Svätý Duch* a *Boží Duch* sa viažu skôr s charizmatickým subregistrom (porov. nižšie) a v Harčárovom prejave sa vyskytli osemkrát.

Uvedená tabuľka demonštruje aj pomerne bohatý diapazón pomenovaní osoby z infernum¹³ ako kľúčovej reálie jazyka exorcistov: *diabol* – *Zlý* – *zlý duch* – *démon* – *čert*. V intenciách takejto referencie sa pohybuje väčšina slovenských exorcistov. M. Harčár však v rámci skúmaného prejavu siahol aj po originálnejších, perifrastických a obrazných referenčných prostriedkoch. Okrem už spomínaných spojení *duch acidie* a *driemajúci duch* sú to: *macher*, *majster manipulácie* a *jeden z najskúsenejších anesteziológov*.

Kazateľova jazyková kreativita sa manifestuje i hojným využívaním frazém a ich aktualizácií, a to práve v súvislosti s referenciou na osobu zo sféry infernum: *pri spánku mu* (Zlému – pozn. M. B.) *niečo hraje do karát* – *vtedy mu* (Zlému – pozn. M. B.) *nemôžeme skrížiť jeho plány* – *a napokon nasadí čierne okuliare* – *spôsobuje že čas sa vlečie* – *má vo svojom arzenáli takmer všetky druhy pokušení* – *radšej si pôjdem zdriemnuť akoby som mal bojovať tento nezmyselný boj s veternými mlynmi na Slovensku*. Aktualizované frazeologické prostriedky pomáhajú kazateľovi príťažlivo a zážitkovo i pomerne prístupne rozprávať o vážnych exorcistických témach. Okrem toho sa ukazuje tendencia, že frazeologické pertraktovanie určitej náboženskej témy je konštantou individuálneho štýlu M. Harčára.

Napokon konštatujeme, že v Harčárovom prejave možno zachytiť echo niekoľkých konkrétnych slovenských exorcistov. V spojení *robil zástupné pokánie* sa ohláša exorcista Leopold Jablonský; v štylizácii *Zlý príde s ponukou* zaznieva hlas exorcistu Jozefa Maretta; a syntagmy *vplyv ducha*, *dostať pod vplyv ducha/démona*

¹³ Radoví kňazi kazatelia väčšinou na osobu z infernum nereferujú vôbec, príp. na ňu referujú nepriamo (napr. prostredníctvom lexémy *nepriateľ*) či pomocou obmedzeného inventára prostriedkov (napr. obmedzujú sa len na výraz *diabol*, navyše s nízkou frekvenciou). V tejto súvislosti pripomíname prehľad typických lexém náboženskej komunikačnej sféry, ktorý uvádza bez odkazu na výskumný zdroj J. Mistřík (1991) a ktorý následne reprodukuje T. Rončáková (2009a, s. 41) – lexéma *diabol*, ako jediná, ktorou sa referuje na sféru infernum, sa tu nachádza až na 68. mieste.

prezrádzajú zvlášť exorcistu Matúša Marcina (porov. Bodnárová, 2020). I tieto korelácie svedčia o intenzívnom kontakte M. Harčára s komunikátmi exorcistov a s exorcistickou literatúrou.

4. 2 Prvky charizmatického komunikačného subregistra v komunikáte M. Harčára

Pohľad na výsledky frekvenčnej sondy do daného komunikátu prezrádza aj určitý odklon od typických exorcistických prejavov. Zvlášť prehľad komunikačne najzaťaženejších substantív a adjektív svedčí o väčšej neutrálnosti a o oslabení negatívnej axiológie, dominujúcej v komunikátoch slovenských exorcistov (porov. Bodnárová, 2020).

Tabuľka 2

slovný druh	lexéma	frekvencia
substantíva	Boh	87
	spánok	38
	prebudenie	31
	človek	29
	vec, duch	28
	čas	23
	silá, srdce, svet	19
	život, Slovensko, Dalila	18
	Ježiš, Samson, médium	17
	národ, modlitba	16
adjektíva	boží	35
	duchovný	26
	dobrý, celý	14
	driemajúci	10
	negatívny	9
	rôzny, obrovský, nový, dôležitý	7

Komunikačne najzaťaženejšia substantívna aj adjektívna lexika M. Harčára sa zblízuje s lexikou radových kazateľov (ide hlavne o lexémy *Boh*, *človek*, *život*, *Ježiš*, porov. Rončáková, 2009b; Maľarčíková, 2015; Uhrinová, 2019). Špecifická je povaha adjektíva *duchovný*, ktoré v závislosti od svojich substantívnych kolokátov tenduje k exorcistickému subregistru (napr. *duchovný boj*) alebo ku kazateľskému registru, resp. kresťansko-(katolíckemu) subregistru (napr. *duchovný život*, *duchovní otcovia*).

Pristaviť by sme sa chceli pri substantíve *vec* nachádzajúcim sa na rovnakej priečke ako substantívum *duch*. Frekvenčné sondy do vybraných hovorených komu-

nikátov charizmatických kazateľov J. Buca a J. Slováka ukázali, že substantívum *vec* figurovalo ako prvá až piata najfrekventovanejšia substantívna lexéma. Naproti tomu ani u (náhodne) vybraných radových kazateľov (porov. Maľarčíková, 2015; Uhrinová, 2019), ani u slovenských exorcistov (porov. Bodnárová, 2020) toto substantívum buď nebolo vôbec frekvenčne nápadné, alebo sa nachádzalo na nižších priečkach. Okrem toho sme pozorovali, že u exorcistov malo substantívum *vec* iné kolokácie ako u charizmatických kazateľov. Na porovnanie uvádzame niekoľko najbežnejších kolokácií tohto substantíva v sledovanom komunikáte M. Harčára a v komunikátoch charizmatického kňaza J. Buca:

Martin Harčár: *Boh sa k týmto veciam priznáva – kde je permanentná modlitba tam sa dejú veci – hlásali Božie veci – Boh si ho začal používať na úžasné ohromné veci – prinášať tie Božie veci na túto zem – keď sa zobudia tak môžu urobiť úžasné veci – v Božom Duchu robia skvelé veci.*

Ján Buc: *on nás pozýva do nových vecí – Boh tvorí aj dnes nové veci – ty môžeš urobiť veci – Boh sa chce priznávať k tým veciam – odvaha reálne meniť veci – chcete meniť veci – dejú sa veci – aby sme tu zažívali jeho veci aby sme zažívali jeho dotyk – my budeme robiť aj ťažké a veľké veci – vieme urobiť nové veci – odvaha vstúpiť do nových vecí – Boh chce svojich synov a dcéry uvoľňovať do nových vecí – vstupovať v modlitbe a v autorite do vecí – odvaha pretvárať veci na nové – strach ťa nepustí do nových vecí – aby sme hľadali nové veci.*

Z uvedených kontextov je zrejmé, že substantívum *vec* sa používa vo výraznej miere v pluráli. Niekoľko singulárových výskytov v skúmanom komunikáte malo prevažne funkciu textových orientátorov (*ta prvá vec ktorú on spomína..., tá druhá vec, ktorú potrebujeme...; tá posledná vec...*). Adjektívnymi kolokátmi substantíva *vec* sú veľmi často intenzifikátory a slovesné kolokáty sa do určitej miery odlišujú od tých, ktoré používame v bežnej profánnej komunikácii a ktoré zachytáva väčšina slovníkov. Podľa slovníkových výkladov má substantívum *vec* pomerne všeobecný význam, jednak konkrétny, jednak abstraktný. Slovník slovenského jazyka (SSJ, 1965) napríklad exponuje jeho desať rôznych významov, nazdávame sa však, že ani jeden nezodpovedá tomu, ktorý dané substantívum nadobúda v komunikátoch týchto charizmatických kazateľov. Tu referuje najčastejšie na nadprirodzené duchovné skúsenosti a fenomény (zvlášť zázraky). Veľmi explicitne sa tento význam manifestuje napr. v komunikátoch charizmatického kazateľa Jula Slováka, a to za pomoci atribútov alebo perifráz: *neuveriteľne nadprirodzené veci, o veľkých a nadprirodzených veciach; veci ktoré robil Boh, veci ktoré Boh hýbe v tejto krajine*. Sekundárne plurálový tvar *veci* referuje na rôzne intímne skutočnosti vrátane vážnych osobných hriechov, teda javí sa ako eufemizmus. Dobré to ilustrujú kontexty z hovoreného prejavu Jula Slováka¹⁴: *a tak ľudia keď vám Boh ukazuje niektoré veci v tvojom živo-*

¹⁴ https://www.youtube.com/watch?v=Mn99nc76_N4.

te majte Radosť z toho že BOH Očisťuje všetky veci za ktoré by si sa hanbil vo svojom živote – tvoj zrak je upriamený na to zlé čo vidíš na svojom živote tvoj tvoj zrak zrazu proste sa pozerá na tie zlé veci ktoré tam sú zrazu proste uvidíš že si nahý. Mohli by sme povedať, v intenciách úvah T. Rončákovej (2009b, s. 31), že substantívum *vec* sa javí ako slovo „s odlišným významom v náboženskom a vo svetskom kontexte“; resp. slovo, ktoré v náboženskom (a zvlášť charizmatickom) kontexte nadobúda posunutý význam (porov. *ibid.*, s. 29).

Zaujímavé sú slovesné kolokácie exponovaného výrazu, pričom sa ukazuje, že spoločnými kolokáciami M. Harčára i J. Buca sú kolokácie *priznávať sa k (tým) veciam* a *dejsa veci*. V prípade ďalších zaznamenaných slovesných väzieb *pozývať do, vstúpiť/vstupovať do (veci)* napríklad SNK (verzia prim-6.0-public-all) dokladuje výlučne spojenia s veľmi konkrétnym adverbialne miesta, resp. s predložkovými pádmi, kde figuruje substantívum s priestorovým, časopriestorovým alebo sociálno-priestorovým významom (*do bytu, do kina, do miestnej reštaurácie, do politiky, do manželstva, do súkromia, do EÚ...*). Inou exponovanou kolokáciou je *zažívať jeho veci*, kde atributívne spojenie s osobným zámenom má hyperonymický charakter (*veci* sú hyperonymom výrazu *Božie zázraky*, príp. iných výrazov referujúcich na nadprirodzené prejavy Boha). Podobné hyperonymické plurálové spojenia *jeho veci* sa v SNK vyskytujú v kontextoch, kde sa referuje o hudobnom, výtvarnom a literárnom umení (*veci* sú tu hyperonymom slov *albumy, piesne, knihy, obrazy...*). Takýto význam („výsledok práce, činnosti, dielo (obyč. o literárnom al. výtvarnom diele)“) s kvalifikátorom hovorovosti ponúka aj SSJ (1965). Domnievame sa, že tento kvalifikátor možno vzťahovať i na charizmatickú kolokáciu *zažívať jeho veci*. Podobne u charizmatikov vysokofrekventovaná kolokácia *nové veci* je značne frekventovaná aj v SNK, kde sme ju opakovanne zaznamenali vo výpovediach, ktoré by mohli reprezentovať komunikačný register hudobníkov¹⁵. Rozšírená kolokácia *robiť nové veci* sa napríklad v SNK vyskytla 41-krát, z toho štvrtinu výskytov predstavovali hudobné kontexty. Rozdiel však vidíme v tom, že v prípade registra hudobníkov fluktuujú pri plurálovom spojení *nové veci* iné slovesné kolokáty ako v prípade charizmatikov, najčastejšie sme zaznamenali verbá: od tých významovo najšpecifickejších pre daný register *hrať, nahráť – nahrávať, zahrať, počuť – počúvať, odznieť, zaznieť, spievať, komponovať*; po významovo širšie *tvoriť, produkovať, vydať, prezentovať, predstavovať, pripravovať, chystať, cvičiť, skúšať, vyskúšať*. Napokon kolokácia *meniť veci* sa síce vyskytuje nielen u charizmatikov, ale aj v profánnych kontextoch SNK, avšak tu je ustálená podoba s pravostranným kolokátom *k lepšiemu*. Spojenie *meniť veci* bez pravostranného kolokátu sme pozorovali zvlášť v kontextoch politického registra.

¹⁵ Pojem *komunikačný register hudobníkov*, ako aj *politický komunikačný register* (porov. nižšie) používame nateraz iba hypoteticky a perspektívne, vychádzajúc zo sociologického postulovania umenia a politiky ako osobitných sociálnych inštitúcií (porov. Balegová, 2005; Kráľová, 2007, 2009).

Čiastočne teda sumarizujeme, že vychádzajúc z analyzovaného komunikátu M. Harčára a konfrontujúc ho s frekvenčno-kolokačnými sondami do komunikátov ďalších dvoch charizmatických kazateľov, sa ukazuje tendencia používať substantívum *vec* v plurálových tvaroch s posunutým významom oproti bežnej profánnej komunikácii a so špecifickými slovesno-adjektívnymi kolokátmi, v prípade ktorých výraznejšie rezonujú aj isté paralely s komunikačným registrom hudobníkov, čo by mohlo mať motiváciu vo vyššie ilustrovanej korelácii roly charizmatického kazateľa a hudobníka.

Iným aspektom, na ktorý upozornili frekvenčné výskumy, a to skôr v rovine slovníka než textovej frekvencie, sú lexémy vyskytujúce sa nielen u M. Harčára, ale aj u ďalších dvoch charizmatikov, a teda aspirujúce na registrovo motivované lexémy charizmatického komunikačného subregistra. V tabuľke 3 ponúkame prehľad týchto lexém doplnený o ich textovú frekvenciu v skúmanom komunikáte.

Tabuľka 3

lexéma	frekvencia
prebudenie	31
srdce	19
Slovensko	18
národ	16
krajina	12
vzťah	10
vnímať	8
premena	6
zažiť	5
evanjelizácia	5
zmena	4
skúsenosť	3
potenciál	3
obnova	3
Ján Pavol II.	2
chvála	2
obdarovanie	2
charizma	1

Na porovnanie uvádzame, že na stránke charizmatickej proveniencie awakening.sk hneď v úvode možno naraziť na spojenia a výpovede s identickými lexémami: *Snívame sen o prebudení. – Snívame sen o premene. – Chceme viac ako prebudenie. – Modlitebná evanjelizácia – Premena tour – Premena konferencia.*

Viacere z lexém uvedených v tabuľke participujú v rovine kompozície Harčárovho prejavu na špecifických motívoch, ktoré sa javia ako príznačné nielen pre

tohto kazateľa, ale aj pre komunikáciu ďalších charizmatikov. J. Findra v súvislosti s kompozičnými štýlami podáva takúto charakteristiku motívu: „... aj vecný text je založený na zmysluplnej následnosti čiastkových obsahových zložiek, v hĺbkovej rovine predstavuje ich zámerne štruktúrovanú následnosť. V tejto súvislosti – a to najmä v súvislosti s odsekom – motív definujeme ako relatívne samostatný obsahovo-tematický segment textu, ktorý je významovo spätý s predchádzajúcim a nasledujúcim motívom. V členení a štruktúrovanosti následnosti motívov sa zraďá sémantická perspektíva prejavu.“ (2004, s. 94).

U M. Harčára je markantných niekoľko motívov. V prvom rade ide o **motív krajiny**, a to v zmysle konkrétnej geografickej lokality, s čím súvisí aj pomerne vysoká frekvencia choronyma *Slovensko*. Tento motív sa teda realizuje prostredníctvom propriálnych spojení (*prebudenie Slovenska*) alebo prostredníctvom apelatívnych spojení (najčastejšie *naša krajina*), konštrukcií a výpovedí: *v našej krajine je neskutocný potenciál* – *v našej krajine máme obrovský potenciál* – *čo hrozí našej krajine* – *toto je taký prorocký obraz našej krajiny* – *aby sa modlili za svoju krajinu* – *TEraz je pre našu krajinu ten zlomový čas*. Niektoré z takýchto výpovedí sa podobajú politickým frázam: *chcem aby Slovensko bolo krajina kde sa nemusím báť vychovávať svoje deti*↓ *aby bola krajina v ktorej všetci túžia žiť*↓ *aby bola KRAjina kde je BOH rešpektovaný výnimočným spôsobom*↓. Dalo by sa povedať i tak, že motív krajiny je (primárne) viazaný na komunikačný register politikov. Napríklad Ľ. Šipošová v rigorózne práci *Štýl politických prejavov* na základe frekvenčných výskumov dokázala, že lexéma *krajina* patrí medzi „lexikálne jednotky s politickou konotáciou“ (2015, s. 75), a na inom mieste (ibid., s. 78) ju reflektuje aj v kontexte politických frazeologizmov. Motív krajiny možno identifikovať napr. aj na spomínanej stránke *Awakening.sk*, konkrétne v ústrednom nadpise *Awakening Slovakia*, ktorý dotvárajú grafické znaky – symbol trojvršia s dvojkrížom a ornamenty známe z dreveníc.

Už frekvenčne (porov. tabuľku 3) predstihuje lexému *krajina* v Harčárovom komunikáte lexéma *národ* konštituujúca osobitný motív. Ťažiskovými ľavostrannými kolokátmi substantíva *národ* sú tu posesívne zámená *naš* a *svoj*. Spomínaná Ľ. Šipošová (2015) neexponuje lexému *národ* ako kľúčovú v rámci politického registra, zmieňuje sa len o národných hodnotách, a to ako o jednej skupine bazálnych hodnôt v kontexte psychologických determinánt politických prejavov. E. Lotko (2004) však v kapitole venovanej politickým rečníckym prejavom okrem iného vymedzuje aj osem kategoriálnych znakov kreovaného sveta politickej propagandy¹⁶.

¹⁶ Poznámame, že pojem *propaganda* nevníname len ako výraz príznačný pre politickú komunikačnú sféru, ale vzhľadom na slovníkové definície („verejné šírenie, často demagogické presadzovanie, odporúčanie nejakých myšlienok, názorov a pod. s cieľom získať dlhodobu prívržencov“ SCS, 2005) a slovníkovú exemplifikáciu „náboženská propaganda“ (SSJ, 1963) s ním perspektívne rátame aj vo vzťahu k sfére náboženskej komunikácie.

Jedným z týchto znakov je blízkosť, ktorá sa lexikálne manifestuje aj zámenom prvej osoby *nás* a spomedzi substantívnych lexém i lexémou *národ*. Táto lexéma patrí „mezi výrazy identifikujúci skupinu, ke ktoré adresát politických prejavů patři, resp. má patřiť“ (2004, s. 119), pričom ide o substantíva s rôznymi ideologizujúcimi obsahmi. Na takomto pozadí teda ďalší frekventovaný motív Harčárovho prejavu, motív národa, interpretujeme ako ďalší korelát politického komunikačného registra.

S politickým komunikačným registrom koreluje aj **motív moci**: *božia moc – upevňujte sa v Pánovi v sile jeho moci – Boh má moc urobiť také nadprirodzené ako Petra že príde anjel štuchne nás do boku*→. Na porovnanie: u iných charizmatikov sme sa stretli napr. so spojením *Boh mocne koná*.

Motív novosti sme identifikovali v syntagmách s atribútom *nový*: *dostal sa na Úplne novú úroveň duchovného života – začali žiť úplne NOvým duchovným životom – prijali Krista a začali žiť novým životom – vytvárať nové tímy vo svete a misijné – a stvoril mu nové srdce*. Tento atribút sa zviditeľnil aj v tabuľkách frekvencie medzi adjektívnymi lexémami a bol markantný i vo vyššie uvedenom prehľade kolokátov substantíva *vec* u J. Buca. Submotívom tohto motívu by mohol byť **motív nového života** – práve túto kolokáciu používa tak M. Harčár, ako aj iní slovenskí charizmatiki a už skôr na ňu upozornila v súvislosti s výskumom svedectva ako typického komunikátu charizmatických hnutí poľská lingvistka M. D. Nowak (2005, s. 88).¹⁷ Motív novosti by sa dal identifikovať aj v konštrukciách s fázovým či realizačným slovesom *začať*, ktorých je u M. Harčára pomerne veľa: *začali žiť úplne NOvým duchovným životom – aby sme sa zobudili a začali prinášať tje božie veci na tuto zem – Boh túži aby sme (...) ZAčali plniť naše poslanie – musíme začať svojím osobným pokáním – a začať s NÁpravou – presne tak začalo prebudenie v živote Dávida Wilkersona – a Boh k nemu začal hovoriť – a Boh si ho začal používať na úžasné ohromné veci – a začal prijímať správy z neba – a začal sa zaujímať o nebeskú politiku – ako začali evanjelizáciu médiá po nich išli*.

S motívom novosti súvisí **motív zmeny či premeny**: *máme byť zapálení Božou túžbou po premene po zmene – pretože keď prišli s reklamou*→ ktorá bola proti rodine a proti náboženstvu tak v celej Argentíne ľudia premenení Bohom to prestali ku'povať↓ – pred každým prebudením v dejinách cirkvi boli ľudia ktorí sa za to vytrvalo obetavo modlili ktorí ZASVÉtili svoj život→ modlitbe za premenu svojho národa. O premene, synonymizovanej s obrátením, hovorí aj poľská autorka M. D.

¹⁷ Spojenie *nový život* exemplifikuje T. Rončáková (2009b, s. 29 – 30) ako jedno z „ustálených slovných spojení“, ktoré sa v náboženskom štýle vyskytujú s frekvenciou vyššou než v iných štýloch. Výklady T. Rončákovej vychádzajú zo skúmania textov náboženskej publicistiky a možno s nimi pracovať ako s hypotézou, že exponované výrazy a spojenia sú lexikálnymi prostriedkami kresťansko-(katoľického) makrosociálneho subregistra alebo skôr len špecifickejšieho charizmatického (sub)registra. Túto hypotézu bude treba preveriť exaktným frekvenčným výskumom tak komunikátov radových kazateľov, ako aj komunikátov charizmatických kazateľov.

Nowak (2005, s. 183, 186 – 188) v rámci analýzy komunikátu svedectvo. Premenu či obrátenie vymedzuje ako jeden z najfrekvencovanejších metaforických výrazov.

Komunikáty charizmatikov bývajú veľmi emotívne. Podieľajú sa na tom mnohé faktory a prvky jazykové, parajazykové aj extrajazykové. V rámci jazykovej zložky by jedným z prostriedkov emotívnosti mohol byť **motív srdca**, ktorý reflektuje opäť aj M. D. Nowak (ibid., s. 183 – 185), a to ako ďalší metaforický výraz príznačný pre žáner svedectvo. Už samotná povaha motívu srdca je emotívna. Niektoré spojenia a konštrukcie, prostredníctvom ktorých sa tento motív u M. Harčára realizuje, sa vyznačujú zvýšenou intencionalitou a dali by sa interpretovať ako apel na emócie príjemcu: *Boh mi dal na srdce – Bohu horí srdce pre tento malý národ – máme si nechať zapáliť srdce presne tak ako Ján – až kým im Boh nedal na srdce toto – či zdieľame vzájomne svoje srdcia*. Výpoveď *Bohu horí srdce pre tento malý národ* má intertextuálnu povahu – ide o reprodukciu reči zahraničného charizmatického kazateľa Dávida Wilkersona. Na túto reprodukovанú výpoveď nadväzuje **motív plaču**, ktorý spolu s prostriedkami parajazykovými (estetickou pauzou, chvením v hlase a plačlivou intonáciou kazateľa) vytvára situáciu penetrancie. S podobným postupom, ktorý má takisto pôsobiť na emócie, sme sa stretli i u niekoľkých ďalších charizmatikov, napr. u rímskokatolíckeho kazateľa Michala Zamkovského či u laických kazateľov prešovského charizmatického spoločenstva Maranatha.

Napokon je u M. Harčára významný aj **motív zázračnosti**, na ktorom z jazykových prostriedkov participujú:

- adverbium *zrazu* (*zrazu prišlo obrovské prebudenie*),
- partikula *dokonca* (*Boh túži aby sme na Slovensku ZAžili duchovné prebudenie*↓ a *ZAčali plniť naše poslanie*↓ *aby sme sa*→ *stali slobodnými*↓ a *dokonca*→ *kvôli tomu*↑ *posiela ľudí prorokov aby: nám to rozprávali*↓),
- číslovky s vysokou číselnou hodnotou (*státisíce ľudí – štyristo mladých ľudí posadil do vlaku – dnešným kurzom prešli STOVky miliónov takmer v každej krajine – ich vízia je dosiahnuť v týchto rokoch miliardu*).

Krátky slovník slovenského jazyka (KSSJ, 2003) vysvetľuje adjektívum *zázračný* v prvom význame ako „spôsobený nadprirodzeným zásahom do zákonitého poriadku prírody“ a v treťom ako „presahujúci zvyčajné vlastnosti, mieru, neobyčajný, nevšedný“. V rámci oboch vymedzení chceme akcentovať prívlastky „nadprirodzený“, „neobyčajný“ a „nevšedný“. Práve s nimi totiž koreluje zvýšený výskyt adjektívnych intenzifikátorov (vrátane superlatívov) v komunikáte M. Harčára, pričom časť z nich participuje na motíve zázračnosti (*urobil obrovské prebudenie vo Švédsku, obrátil najťažšie newyorské gengy, Boh si ho začal používať na úžasné ohromné veci, jeho úžasné dobrodružstvo v New Yorku s pouličnými gengami, stál na čele jedného z najväčších protestantských zborov, je najrýchlejšie rastúcim katolíckym spoločenstvom na svete*) a časť posilňuje persuzívnosť daného komunikátu (*VELmi*

veľmi dobrá, príliš veľa, skvelý bestseller, svoj najvzácnejší čas, môže to celé veľmi zle skončiť, úplne iným smerom, skvelý evanjelizačný nástroj, veľmi dobre vedel, toto je to najdôležitejšie). Superlatívy a tzv. extenzívne adjektíva typu *ohromný* a *veľký* spomína aj poľská bádatel'ka M. D. Nowak (2005, s. 135) v súvislosti s typickou lexikou textov svedectiev.

Zdá sa, že podobne ako exorcistický komunikačný subregister možno i ten charizmatický charakterizovať aj z hľadiska intertextuality. U M. Harčára sme pozorovali intertextuálne odkazy na hovorené výpovede Jána Pavla II., ktorý teologicky býva charakterizovaný ako charizmatik (porov. napr. Badde, 2020, s. 28), a na Dávida Wilkersona a jeho knihu *Dýka a kríž* – tento autor spolu s danou publikáciou je situovaný do kontextu Katolíckej charizmatickej obnovy (porov. Haburaj, 2018). Obom charizmatickým postavám kazateľ pripisuje prorocké črty: 1. exponovaniu ich mien a výrokov predchádza výpoveď *Boh (...) kvôli tomu posielal ľudí prorokov aby nám to rozprávali* – následná referencia na Jána Pavla II. a D. Wilkersona vyznieva ako exemplifikácia danej výpovede – tézy; 2. uvedenie oboch autorov s ich výroky prebieha prostredníctvom výpovede, kde Harčár dané výroky komunikačnofunkčne identifikuje ako „pozvanie od Boha“, to znamená, že obe postavy majú funkciu prostredníka v komunikácii medzi Bohom a ľuďmi, teda proroka (porov. Kładoczny, 2004, s. 92 – 93): *citáty ktoré odznali z úst Dávida Wilkersona a Jána Pavla Druhého použili ako pozvanie od Boha k tomu aby sme sa modlili za prebudenie na Slovensku*. V tomto postupe sa realizuje dosiaľ nezmieňovaný **motív proroctva**, ktorý by takisto mohol predstavovať kompozičné špecifikum charizmatického subregistra – poľský bádateľ P. Kładoczny (2004) vo svojej monografickej práci o proroctve usúvzťažňuje tento žáner s pentekostálnym a charizmatickým hnutím. Podobne aj M. D. Nowak uvádza, že profetické výpovede, medzi ktoré zaraďuje proroctvo, slovo poznania, víziu a sen, sú charakteristické pre charizmatické hnutia, resp. hnutia novej evanjelizácie (porov. 2005, s. 66). Zaujímavé je, že kazateľ Harčár prostredníctvom motívu proroctva v kontexte: *som v modlitbe dostal taky velmi zaujímavý obraz↓ verím že je prorocký jednak pre toto naše stretnutie on je živý ale možnože je prorocký aj pre Slovensko aj pre: Európu↓* referuje o sebe tiež v podstate ako o prorokovi, pretože: 1. dostal obraz, ktorý v nasledujúcich výpovediach svojim poslucháčom detailne opisuje – ide o fenomén v podstate identický s víziou ako jedným z profetických útvarov; 2. dá sa tu uplatniť dedukcia: dostal prorocký obraz, teda je prorok, resp. má črty proroka. V citovanom kontexte sa však nachádzajú epistemické prostriedky, ktoré suverenitu kazateľovej identifikácie so statusom proroka oslabujú. Jednak je to sloveso *verím* (že) indikujúce pomerne vysokú mieru istoty hovoriaceho o platnosti propozície (prorokosť obrazu), avšak iba v užších intenciách (aktuálna komunikačná situácia gospelového festivalu); dalo by sa tu tiež uvažovať o súde, na rozdiel od evidencie, založenom na vyjadrení subjektívnej viery hovoriaceho (porov. Palmer, 1986, podľa Hir-

schová – Schneiderová, 2013). Jednak je tu epistemická partikula *možnože* vyjadrujúca iba strednú mieru presvedčenia týkajúcu sa prorockej platnosti vnuknutého obrazu v širších (konkrétnych geografických, medzinárodných) súvislostiach. Partikulu *možnože* však možno v danom kontexte interpretovať aj ako zdvorilostný prostriedok participujúci na zásade skromnosti, ktorej podstatou je „minimalizovať svoju chválu a maximalizovať svoje negatívne hodnotenie“ (Slančová, 1996, s. 78). J. Klincková v súvislosti s vysvetľovaním a praktickou aplikáciou zdvorilostného princípu uvádza takmer identickú partikulu *možno* v diapazóne tzv. lišiackych slov, ktoré „pre niekoho môžu mať variantný význam“ (2008, s. 125). Z hľadiska teórie intencie by pre analyzovanú výpoveď, ale de facto i pre celý analyzovaný komunikát mohli platiť slová J. Dolníka: „Vyrieknutím istej vety v istej komunikačnej situácii hovoriaci mieni niečo vtedy, ak má v úmysle pomocou tejto vety dosiahnuť u adresáta istý účinok.“ (2010, s. 256). Harčárov komunikát má výrazne persuzívnu intenciu a situačným významom exponovanej výpovede je presvedčiť (kolektívneho) adresáta, že kazateľova subjektívna vízia alegoricky reflektujúca súčasnú náboženskú pasivitu (avšak s presahmi do politiky, porov. aj kazateľovu výpoveď *večšina kresťanov na Slovensku duchovne spí*↓, *myslím že nedávne prezidentské voľby sú toho aj štatistickým dôkazom*) má objektívnu platnosť minimálne v aktuálnych a lokálnych súvislostiach, a primäť ho k evanjelizačnej aktivite, ktorej prototypom sú podľa kazateľa evanjelizačné aktivity prevažne charizmatického rázu, na ktoré referuje aj propriálne, konkrétne prostredníctvom antroponým charizmatikov (*Braňo Letko, Braňo Škripek*); antroponyma svätice (*Anka Kolesárová*), ktoré synekdochicky odkazuje na náboženské pútnické aktivity vo Vysokej nad Uhom; prostredníctvom akcionyma gospelového festivalu (*Godzone*) či inštitucionyma s charizmatickou orientáciou (*Spoločenstvo pri Dóme svätého Martina*).

Intertextuálny ráz majú Harčárove referencie na vlastné, príp. i cudzie modlitbové skúsenosti späté často s nejakým biblickým textom. Takýto postup sme pozorovali aj u iných charizmatických kazateľov. Niekoľko príkladov zo sledovaného komunikátu: *to čím som sa nechal inšpirovať boli Božie slová ktoré sme dostali keď sme sa modlili za toto stretnutie on je živý*↑ – *a dostali sme aj druhé slovo z Listu Galat'anom – v modlitbe som dostal taky velmi zaujímavý obraz...* Metajazykovému spojeniu *dostať slovo*, ktoré stojí v centre uvedených kontextov, je pripisovaná nadprirodzená proveniencia – explicitne prostredníctvom adjektíva *božie*, implicitne, resp. inferenčne prostredníctvom fakultatívneho adverbialu pôvodcu *od Boha*. O slovese *dostať* a substantíve *slovo* sa P. Kładoczny (2004, s. 156) zmieňuje ako o príznakových lexémach prorockých textov súvisiacich s božsko-ludskou konverzívnou reláciou dávať – prijímať.

Ku kompozičným špecifikám potenciálneho charizmatického subregistra by sme na základe analýzy komunikátu M. Harčára zaradili aj reprodukciu replík osoby

zo sféry sanctum z modlitbového dialógu s kazateľom. Kontext osobnej modlitby sa tu však črtá len hmlisto, kazateľ výpovede Boha reprodukuje väčšinou in medias res pomocou slovies s významom hovorenia: *Ježiš (...) mi tak potvrdil že... – Boh mi dal aj povzbudenie a povedal... – a keď som sa toto opýtal Ježiša tak som bol ŠOkovaný odpoveďou↓ ako čakal som hocijakú odpoveď ale tuto NIE↓ tato ma zaskočila↓ / povedal su to média*. Takáto reprodukováaná reč pôsobí ako kompozičná alternatíva reprodukováných replík z exorcistického dialógu v komunikátoch exorcistov. Exorcisti podobne ako charizmatici do svojich komunikátov, v ktorých tematizujú svoje špecifické duchovné skúsenosti, začleňujú reprodukcii replík zo svojich dialógov s osobou zo sakrálnnej sféry (u exorcistov je to diabol ako predstaviteľ subsféry infernum, u charizmatikov Boh, resp. Ježiš ako reprezentant opozitnej subsféry sanctum) často spôsobom in medias res, bez uvedenia bližších okolností komunikačnej situácie, evokujúc tak svoj dôverný vzťah s nadprirodzenou bytosťou a rátajúc zrejme s inferenciou poslucháčov, že vedia, ako prebieha komunikačná situácia exorcizmu či charizmatickej modlitby.

Z pragmatického hľadiska je v komunikáte M. Harčára pozoruhodných niekoľko výpovedí referujúcich o osobe zo sféry sacrum (o Bohu), ktoré sa vyznačujú vysokým stupňom validity. Konkrétne ide o tieto výpovede:

- 1) *Boh túži, aby sme na Slovensku zažili duchovné prebudenie;*
- 2) *Boh posielal ľudí prorokov aby nám to rozprávali;*
- 3) *Bohu horí srdce pre tento malý národ.*

Prvým dvom výpovediam predchádza referencia na knihu evanjelizátora Ulfa Eckmana a stručná reprodukcia niektorých myšlienok z nej. Exponované výpovede potom pôsobia ako výsledok deduktívnej evidenciality (k pojmu porov. Ivanová, 2011). Čo sa týka tretej výpovede, má povahu reprodukovanej prorockej reči spomínaného charizmatika D. Wilkersona. Spoločnou črtou všetkých troch výpovedí je, že sú to „asertívne výpovede indikujúce plnú istotu bez explicitných epistemických signálov“ (Ivanová, 2011, s. 152). Profetický charakter týchto výpovedí dotvára aj lexika – obrazné spojenie *horí srdce* možno vnímať ako synonymum slovesa *túžiť*, pričom verbum *túžiť* (poľs. *pragnąć*) spolu s modálnym relátorom *chcieť* radí P. Kładoczny (2004, s. 153) medzi najfrekvencovanejšiu lexiku prorockých textov. Podľa autora dané verbá môžu vyjadrovať aj zámer autoritatívneho vplyvania na adresáta prorocietiev a súčasne sú jedným zo spôsobov odhalenia osoby odosielateľa, ktorá je vnímaná ako nadprirodzená.

5. ZÁVER

Ambíciu prípadovej štúdie bolo na materiáli rozsiahleho hovoreného monologického komunikátu pomerne medializovaného rímskokatolíckeho kazateľa s charizmatickou príslušnosťou Martina Harčára sledovať stret a prienik dvoch príbuz-

ných komunikačných subregistrov – exorcistického a charizmatického. Ich jazyko-vo-komunikačnú príbuznosť derivujeme z evidentnej teologickej korelácie fenoménu exorcizmov a exorcistov a fenoménu chariziem a charizmatikov. Uvedomujúc si limity zvoleného žánru (prípadovej štúdie) i nedostatok empirických výskumov v oblasti náboženskej komunikácie slovenskej proveniencie, formulujeme svoje závery s výraznou diskretnosťou, no súčasne s optimistickou perspektívou pre ďalšie analogické výskumy.

Na ilustrovanej teologickej báze teda postulujeme osobitný exorcistický mikrosociálny komunikačný subregister a osobitný charizmatický mikrosociálny komunikačný subregister, pričom oba subregistre vyvodzujeme z nadradenej kategórie – kazateľského mikrosociálneho komunikačného registra. Kazateľský register sa pritom neobmedzuje len na dva exponované subregistre, chápeme ho skôr ako neutrálny základ s určitým diapazónom charakteristických výrazových prostriedkov vzťahujúci sa na sociálnu rolu radového (všeobecného, diecézneho) kňaza kazateľa. Na tento základ sa potom môže vzhľadom na rôzne špecifikácie kňazskej kazateľskej roly (exorcista, charizmatik, rehoľník) navrstvovať ten-ktorý postulovaný subregister.

Uvedené teoretické postuláty sú dosiaľ najdôkladnejšie podložené empiricko-štatistickým výskumom exorcistických komunikátov (porov. Bodnárová, 2020). Jazykovo-pragmatická charakteristika kazateľského registra sa kryštalizuje postupne, od prevažne intuitívne založených bádání (Matejová, 2013; Bieleková, 2016; čiastočne aj Rončáková, 2009a,b) smerom k dôsledným frekvenčným výskumom (porov. Maľarčíková, 2015; Uhrinová, 2019; Bodnárová, 2019b,c), reflektujúc aj bádania českých (Bayerová, 2005; Havlík, 2005) a poľských (Zdunkiewicz-Jedynak, 1996; Sieradzka-Mruk, 2003 a i.) lingvistov. Oporou pre vymedzenie prvotných lingvistikých (lexikálnych, kompozičných, intertextuálnych, pragmatických) atribútov charizmatického (sub)registra demonštrovaných na komunikáte vybraného charizmaticky orientovaného kňaza kazateľa M. Harčára nám boli nateraz výsledky relevantných poľských výskumov (Kłodoczny, 2004; Nowak, 2005). Konfrontáciou s nimi i s príležitostnými slovnodruhovými frekvenčnými sondami do komunikátov ďalších slovenských charizmatických kazateľov (Jána Buca, Jula Slováka) sme dospeli k vymedzeniu viacerých špecifik charizmatickej komunikácie: špecifické lexémy, resp. lexémy s vyššou frekvenciou oproti štandardným kazateľským komunikátom a/alebo s posunutým významom oproti profánnym kontextom (*evanjelizácia, charizma, chvála, obnova, prebudenie, vec; vnímať, zažiť*), špecifické kolokácie (oproti profánnym kontextom) (napr. slovesné a adjektívne kolokácie lexémy *veci*), špecifické motívy (motív krajiny, národa, moci, novosti a nového života, zmeny/premeny, srdca, zázračnosti, prorocstva), špecifický druh reprodukovanej reči a v rámci intertextuality referencia na špecifické pretexty (rôzne texty a výpovede zahraničných charizmatických kazateľov ako Ulf Eckman, David Wilkerson, Ján Pavol II.). Ako relevantná sa

ukazuje aj pragmatická stránka so zameraním na evidencialitu a epistemicitu, teóriu intencie a konverzačné maximy a implikatury, avšak tento aspekt si vyžaduje dôslednejšie výskumy na väčšej textovej vzorke. Pozoruhodná je tiež korelácia s politickým komunikačným registrom a s komunikačným registrom hudobníkov a črtajúce sa rôzne persuzívne stratégie a taktiky s evokáciou výnimočnosti, tak vlastnej, ako aj vybraných personických objektov, a so zámerom autoritatívneho pôsobenia na adresáta (zvlášť prostredníctvom motívu proroctva), čo bude takisto potrebné systematickejšie preskúmať. Predpokladáme, že dlhodobý systematický výskum preukáže aj validitu a opodstatnenosť našej teoretickej diferenciácie charizmatického komunikačného registra a charizmatického komunikačného subregistra. Keďže prienikovou oblasťou teologického fenoménu chariziem a fenoménu exorcizmov je práve oblasť démonológie, aj v sledovanom komunikáte M. Harčára ako charizmatického kazateľa sme zaznamenali výraznejšiu prítomnosť prvkov exorcistického subregistra. Inak povedané, v danom komunikáte sú markantnejšie prvky charizmatického (sub)registra, no sekundárne sa zvýznamňujú aj prvky exorcistického subregistra, čím sa tento kazateľ zároveň odlišuje od všeobecných kňazov kazateľov, ktorí, ako sa to neraz konštatuje a ako naznačujú aj vyššie zmieňované lingvistické výskumy homílií, sa tematizovaniu démonológie skôr vyhýbajú, a teda možno predpokladať, že i exponovanú tému (*Nadišla hodina, aby ste sa prebudili zo sna*) by zrejme jazykovo-kompozične spracovali inak než kazateľ M. Harčár.

Literatúra

- AMORTH, Gabriele: Exorcista vypráví. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2000. 141 s.
- AMORTH, Gabriele: Exorcisté a psychiatri. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 2006. 254 s.
- BADDE, Paul: Benediktov čas. Varín: Zachej.sk 2020. 272 s.
- BALEGOVÁ, Oľga: Kultúra a spoločnosť v systémovom a komunikačnom prostredí. In: Medzi občanom a štátom. Kontexty slobody, demokracie a spravodlivosti. Ed. E. Bolfíková. Košice: Univerzita P. J. Šafárika 2005, s. 15 – 39.
- BAYEROVÁ, Naděžda – BOGOCZOVÁ, Irena – GRYGERKOVÁ, Marcela – HUBÁČEK, Jaroslav – KOVALČÍK, Zdeněk – KVÍTKOVÁ, Naděžda – LAŠTOVIČKOVÁ, Michaela – MINÁŘOVÁ, Eva – VYDROVÁ, Veronika – ZONČOVÁ, Marcela: Specifika církevní komunikace. Ostrava: Ostravská univerzita 2005. 217 s.
- BIELEKOVÁ, Katarína: Homília ako žáner a text. Prešov: Akcent Print 2016. 168 s.
- BODNÁROVÁ, Martina: Exorcistický komunikačný subregister v kontexte náboženskej komunikácie a slovenskej lingvistiky. In: Slovenská reč, 2019a, roč. 84, č. 3, s. 288 – 306.
- BODNÁROVÁ, Martina: Lá(s)ková komunikácia o láske. Individuálny štýl kazateľa Pavla Hudáka. In: Komunikácia v odborných reflexiách. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica: Belianum 2019b, s. 142 – 154.
- BODNÁROVÁ, Martina: Mediálnosť v habite kontemplujúca. Lingvistická analýza individuálneho štýlu kazateľa brata Filipa. In: Jazyk a kultúra, 2019c, roč. 10, č. 37 – 38, s. 1 – 11.
- BODNÁROVÁ, Martina: Jazyk exorcistov. Vymedzenie a opis komunikačného subregistra. Prešov: FF PU 2020. 230 s.
- BORKOWSKA, Małgorzata: Twóre otcov púšte. Lubietová: Mnisi z rehole sv. Benedikta 2001. 160 s.

- BRENNUS, Jozef: Obnova cirkvi v Duchu Svätom: vzťah charizmy a inštitúcie v kontexte katolícko-turčického dialógu. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. 2003. 189 s.
- DEGRO, Imrich: Trpíme za hriechy svojich predkov? Bratislava: Don Bosco 2011. 39 s.
- DOLNÍK, Juraj: Všeobecná jazykoveda (Opis a vysvetľovanie jazyka). Bratislava: Veda 2010. 376 s.
- FINDRA, Ján: Štylistika slovenčiny. Martin: Osveta 2004. 232 s.
- FORGÁČ, Pavol: Charizma uzdravovania v chápaní Katolíckej cirkvi. Ružomberok: Katolícka univerzita 2012. 73 s. [Diplomová práca]
- HABURAJ, Tomáš: Zakázané svedectvo. Príbehy o boji s diablom. Sečovce: Pastel 2017. 81 s.
- HABURAJ, Tomáš: Teba nenávidím. Príbehy o boji s diablom II. Sečovce: Pastel 2018. 112 s.
- HAVLÍK, Martin: Ke stylu kázání. In: Jazykovědné aktuality, 2005, roč. XLII, s. 18 – 31.
- HIRSCHOVÁ, Milada – SCHNEIDEROVÁ, Soňa: Evidenciální výrazy v českých publicistických textech (případ *údajně – údajný*). In: Gramatika a korpus 2012. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference 28. – 30. 11. 2012. Hradec Králové: Gaudemus 2013.
- IVANOVÁ, Martina: Syntax slovenského jazyka. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2011. 249 s.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi. Trnava: Spolok svätého Vojtecha 1998. 918 s.
- KLINCKOVÁ, Jana: Verbálna komunikácia z pohľadu lingvist(i)ky. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB 2008. 155 s.
- KLADOCZNY, Piotr: Proroctwa chrześcijańskie jako gatunek mowy na tle innych gatunków profetycznych. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski 2004. 251 s.
- Kňaz. Dostupný na: <https://sk.wikipedia.org/wiki/K%C5%88az> [cit. 10. 1. 2021].
- KRÁČOVÁ, Ľuba: Sociálne inštitúcie. Politika. Náboženstvo. Rodina. Prešov: KM – Systém 2007. 255 s.
- KRÁČOVÁ, Ľuba: Politika, náboženstvo, rodina ako sociálne inštitúcie. 2. preprac. a dopl. vyd. Košice: UPJŠ, Fakulta verejnej správy 2009. 256 s.
- Krátky slovník slovenského jazyka. 4. dopl. a upr. vyd. Hl. red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Bratislava: Veda 2003. Dostupný na: <http://slovníky.korpus.sk/> [cit. 10. 1. 2021].
- Kresťanstvo. Dostupný na: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Kres%C5%A5anstvo> [cit. 10. 1. 2021].
- KRUPA, Jozef: Osoba kňaza a poslanie Cirkvi. In: Diecézni kňazi a ich spiritualita v dnešnej dobe. Trnava: Arcibiskupský úrad v Trnave 2001, s. 13 – 23.
- KUBOVSKÁ, Zuzana: Charismatic leadership. Bratislava: Univerzita Komenského 2010. 57 s. [Bakalárska práca].
- LOTKO, Edvard: Kapitoly ze současné rétoriky. Olomouc: Univerzita Palackého 2004. 202 s.
- LENARTOVÁ, Ľubica: Zdroj pentekostalizmu a jeho prejavy v katolíckej charismatickej obnove. In: Súčasné trendy a výzvy v katolíckej teológii a religionistike. Ed. S. Nováková. Prešov: Prešovská univerzita 2015, s. 156 – 168.
- MALÁRČIKOVÁ, Andrea: Morfológia homílie. Prešov: FF PU 2015. 115 s. [Diplomová práca].
- MATEJOVÁ, Katarína: Textové dimenzie homílie. Prešov: FF PU 2013. 66 s. [Bakalárska práca].
- MISTRÍK, Jozef: Náboženský štýl. In: Studia Academica Slovaca. 20. Bratislava: Alfa 1991, s. 163 – 175.
- MISTRÍK, Jozef: Štylistika. 3. upr. vyd. Bratislava: SPN 1997. 600 s.
- MLACEK, Jozef: Štylistické otázky náboženskej komunikácie. Ružomberok: Verbum 2012. 177 s.
- Nový encyklopedický slovník češtiny. Hl. red. P. Karlík. Brno: Masarykova univerzita 2012 – 2018. Dostupný na: <https://www.czechency.org/index.html> [cit. 10. 1. 2021].
- NOWAK, Małgorzata Danuta: Świadectwo religijne. Gatunek – język – styl. Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL 2005. 276 s.
- OLOŠTIK, Martin: Registrová motivácia lexikálnych jednotiek (o vzťahu medzi pojmami lexikálna zásoba, register, sociolekt). In: Jazykovedný časopis, 2010, roč. 61, č. 1, s. 31 – 42.
- PALMER, Frank Robert: Mood and Modality. Cambridge: CUP 1986. 243 s.
- PAVOL VI.: Ad gentes. Dekrét o misijnej činnosti Cirkvi. Rím: 1965. Dostupný na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/ad-gentes> [cit. 10. 1. 2021].

- PAVOL VI.: Apostolicam actuositatem. Dekrét o apoštoláte laikov. Rím: 1965. Dostupný na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/apostolicam-actuositatem> [cit. 10. 1. 2021].
- PAVOL VI.: Lumen gentium. Dogmatická konštitúcia o Cirkvi. Rím: 1964. Dostupný na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/lumen-gentium> [cit. 10. 1. 2021].
- PETRÍKOVÁ, Anna: Náboženský diskurz. Rečové stratégie a taktiky v homiliách. Prešov: Filozofická fakulta 2019. 230 s.
- PLIYA, Jean: Charizmy a uzdravovanie. In: ... a dal im moc uzdravovať. Bratislava: Lúč 1999, s. 39 – 60.
- RIOBÓ, Alfonso: Sekularita diecéznych kňazov. In: Diecézni kňazi a ich spiritualita v dnešnej dobe. Trnava: Arcibiskupský úrad v Trnave 2001, s. 39 – 55.
- RONČÁKOVÁ, Terézia: Keď chce cirkev hovoriť mediálnym jazykom. Prienik náboženského a publicistického štýlu I. Ružomberok: Katolícka univerzita 2009a. 181 s.
- RONČÁKOVÁ, Terézia: Ako cirkev hovorí mediálnym jazykom. Prienik náboženského a publicistického štýlu II. Ružomberok: Katolícka univerzita 2009b. 211 s.
- SARKA, Róbert: Stret spiritualit. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška 2014. 192 s.
- SIERADZKA-MRUK, Agnieszka: Odbiorca jako czynnik kształtujący wypowiedź (na przykładzie kazań dla dzieci). Kraków: Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica“ 2003. 212 s.
- SLANČOVÁ, Daniela: Praktická štylistika. Prešov: Slovacontact 1996. 178 s.
- SLANČOVÁ, Daniela – SLANČOVÁ, Terézia: Reč pohybu, autority a súdržnosti. Prešov: Prešovská univerzita, Fakulta športu 2014. 282 s.
- Slovenský národný korpus – prim-6.0-public-all. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2013. Dostupný na: <http://korpus.juls.savba.sk> [cit. 10. 1. 2021].
- Slovník cudzích slov (akademický). Red. V Petráčková – J. Kraus. Bratislava: SPN – Mladé letá 2005. 1054 s.
- Slovník slovenského jazyka. III. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1963. 912 s.
- Slovník slovenského jazyka. V. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1965. 848 s.
- Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. [1. zv.]. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1134 s.
- SMOLEN, Štěpán: Buď, kde si. Bratislava: Postoj media 2019. 176 s.
- SULLIVAN, Francis A.: Charizmy a charizmatická obnova: biblická a teologická štúdia. Bratislava: Serafin 1998. 181 s.
- ŠIPOŠOVÁ, Ľubica: Štýl politických prejavov. Prešov: FF PU 2015. 105 s. [Nepublikovaná rigorózna práca].
- ŠPIDLÍK, Tomáš: Spiritualita kresťanského Východu. Mništví. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma 2004. 396 s.
- TARDIF, Emiliano: Služba oslobodenia. In: ... a dal im moc uzdravovať. Bratislava: Lúč 1999, s. 70 – 80.
- UHRINOVÁ, Mária: Individuálny štýl kazateľa Maroša Kuffu. Prešov: FF PU 2019. 89 s. [Diplomová práca].
- VELLA, Elias: O satanovi. Veľký Lapáš: Per Immaculata. 2008. 265 s.
- VRABLEC, Jozef – FABIAN, Anton: Homiletika I. – II. Základná a materiálna. Trnava: Spolok sv. Vojtecha 2001. 433 s.
- ZDUNKIEWICZ-JEDYNAK, Dorota: Językowe środki perswazji w kazaniu. Kraków: Wydawnictwo „Poligrafia Salezjańska“ 1996. 126 s.
- ZDUNKIEWICZ-JEDYNAK, Dorota: Ewangelizacja – nowa w wyrazie. Miejsce języka egzystencjalnego we współczesnych nowych gatunkach religijnych. In: Przegląd humanistyczny, 2007, č. 1, s. 173–180.
- ŻUK-OLSZEWSKI, Dariusz: „Užiť si Boha“ alebo Niekoľko viet o rizikách postmodernej zážitkovej religiozity v katolíckom charizmatickom hnutí. In: Kultura – media – teologia, 2015, roč. 22, č. 6, s. 122 – 135.

Internetové zdroje:

<https://www.youtube.com/watch?v=852C-Uy5qCA&t=3s> [cit. 10. 1. 2021].
https://www.youtube.com/watch?v=Mn99nc76_N4 [cit. 10. 1. 2021].
<https://www.youtube.com/watch?v=ztKRklmAo3s&t=3s> [cit. 10. 1. 2021].
https://www.youtube.com/watch?v=7_cXVNrvZhA&t=1144s [cit. 10. 1. 2021].
<https://www.youtube.com/watch?v=RsPOc6Tn92g> [cit. 10. 1. 2021].
<https://www.youtube.com/watch?v=Qt3VAM7tdyw&t=97s> [cit. 10. 1. 2021].
<https://www.youtube.com/watch?v=aFzBMRpMgx4&t=529s> [cit. 10. 1. 2021].
<https://www.youtube.com/watch?v=2zyUt-y6Wws> [cit. 10. 1. 2021].
<https://www.youtube.com/watch?v=8SEQirlLvGE&t=781s> [cit. 10. 1. 2021].